

Výstupy kulatého stolu svolaného 20. srpna 2024 prezidentem republiky k tématu budoucnosti českého vězeňství.

Přítomní odborníci se shodli na následujících bodech:

Současný stav vězeňství: Je velmi vážný a vyžaduje urychlené změny. Česká republika má jeden z nejvyšších indexů uvěznění v Evropě (na 100 tisíc obyvatel připadá 180 odsouzených, průměr je 106 a mnoho zemí se pohybuje pod tímto průměrem, navrhovanými postupnými kroky je nutné zásadně snížit počty vězněných osob. Máme tedy dvojnásobný počet vězňů než v jiných evropských státech, přitom kriminalitu nízkou a srovnatelnou. Je nutné okamžitě stabilizovat personální situaci ve vězeňské službě včetně adekvátního financování a zajistit tak odpovídající podmínky jak pro zaměstnance a příslušníky, tak i pro lidi ve výkonu trestu. Je nutné Okamžitě zavádět moderní technologie s cílem nahradit lidskou sílu a zefektivnit využívání lidské práce či posílit dynamickou bezpečnost.

Zásadní změny trestní politiky: Odborníci vyzývají k reformám, které povedou ke snížení vězeňské populace a omezí nadužívání trestní represe. Zásadní je urychleně projednat a přijmout připravenou novelu trestního zákoníku, která povede ke snížení počtu vězňů a efektivnější práci s lidmi, kteří pro společnost nejsou nebezpeční, a přesto jsou dlouhodobě vyčleněni z běžného života, čímž se úspěšnost jejich začlenění ještě více snižuje. Odborníci apelují na pokračování v dalších krocích vedoucích k převedení bagatelních trestných činů do přestupkového řízení s nutnými kroky v sociální oblasti.

Důležitou roli hraje soudní aparát, kvalitní sdílení informací, komplexní vzdělávání a přivznání do debaty. V souvislosti s výše zmiňovaným je nutné jasně definovat trestní politiku a zejména sankční politiku, která musí vést k důsledné individualizaci ukládání a způsobu výkonu trestů.

Dále je nezbytné přijmout a financovat navazující koncepce vězeňství a probace a mediace tak, aby probační a mediační služba, tak i sociální služby a NNO byly připraveny pracovat s lidmi po výkonu trestu i s těmi, kteří budou vykonávat trest na svobodě. Z toho plyne nutné posílení lidských i finančních zdrojů pro probační a mediační službu a vytváření dostatečných kapacit pro práci mimo vězení. Práce s pachateli v přirozeném prostředí umožňuje posilovat jejich odpovědnost za následky trestného činu a nabízí možnosti, jak reagovat i na potřeby osob, které byly trestnou činností dotčeny.

Financování a podmínky: Vězeňství je dlouhodobě podfinancované, a podmínky pro vězně neodpovídají evropským standardům: hromadné ubytování a nedostatečné možnosti pro individuální práci s odsouzenými vedou k ještě výraznější sociální izolaci, i proto se nedaří zásadně snížit míru recidivy. **Uzavření jednoho člověka ve vězení stojí stát třičtvrtě milionu korun ročně,** což představuje vysokou finanční zátěž pro společnost.

Systémové provázání péče: Chybí systémové propojení mezi penitenciární a postpenitenciární péčí, tedy mezi prací s lidmi ve výkonu trestu s návazností na podporu po propuštění. Neexistuje stabilní státem garantovaný systém podpůrných služeb. Neziskové organizace z velké části zastupují úlohu státu, přičemž ale stát nezajišťuje jejich předvídatelné a systémové financování. Podmínky financování NNO jsou neustále negativní optikou diskutované, přestože jejich role je v péči o lidi ve vězení a s trestní minulostí nezastupitelná.

Veřejný zájem o téma: Vězeňství stojí mimo zájem veřejnosti, proto je skvělé, že postupně získává pozornost politické reprezentace a nyní prezidenta republiky. Nezastupitelnou roli ve veřejném zájmu hrají rovněž média, která v demokratických systémech pomáhají šířit osvětu a dávají prostor odborníkům téma vysvětlit v souvislostech a přibližovat veřejnosti, aby lidé lépe pochopili, proč je nutné vytvářet prostor pro zlepšování podmínek ve vězeňství a tvořit méně represivní sankční politiku.

Vězení je nejdražší a nejméně přívětivá forma zacházení s lidmi, proto by mělo být využíváno jen v krajních případech. Promyšlené zacházení s lidmi (ne nutně ve vězení) přispěje k jejich lepšímu začlenění, což vede k ochraně společnosti a dezistenci či snížení trestné činnosti, tím i k minimalizaci počtu potenciálních obětí trestných činů. To by mělo být cílem moderní občanské společnosti.

Vážený pane prezidente, ráda bych Vám jménem všech přítomných expertek a expertů, skvělé moderátorky, jménem člověka, který opakovaně prošel vězeňským systémem a měl možnost s námi sdílet svůj příběh, ale i jménem svým, chtěla poděkovat za Váš zájem o toto společensky náročné téma a za organizaci kulatého stolu k budoucnosti vězeňství. Věřím, že jste dodal optimismu všem pracovnícím a pracovníkům ve vězeňství, kteří pracují v extrémně náročných podmínkách a nebývají dostatečně často takto významně společensky oceňováni.

PhDr. Gabriela Slováková, Ph.D., ředitelka odboru trestní politiky MSp a odborná garantka kulatého stolu